

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת מקץ תשפ"ד

את כל פרטי החלום, ולכך אחר שיוסף פתר את החלום אמר פרעה "אחרי הודיע אלקים אתך את כל זאת אין נבון וחכם כמוד", והיינו דכיון שראה שיוסף נביא בהכרח שהוא גם חכם, דאין שכינה שורה אלא על חכם, כמבואר בשבת (דף צב.), [ועוד איתא ב"ב (דף יב.) דחכם עדיף מנביא].

וע"פ דבריהם נראה לבאר עוד, מה שכתב רש"י שלא היה לפרעה קורת רוח מפתרונות שאר החכמים, והיינו מכיון שהחלום אינו חלום רגיל אלא כעין נבואה, צריך נביא בשביל לפותרו, ופרעה ראה שפותרין את החלום כדרך כל פתרון חלומות, ולא נכנס באזנו כי באמת חלום זה לא היה לו פתרון.

ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר

מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו (מ"א. ל"ב)

איתא בברכות (דף נה.): דחלום שחלמוהו במשמרת השלישית זהו חלום אמת, ובסוכה (דף כט.) איתא גבי ליקוי המאורות, לקה ביציאתו פורענות ממהרת לבא, [כדרך שמיהר הסימן לבא (רש"י)], וחזינן דמה שמגיע מוקדם זה סימן שממהר לבא, וע"פ זה ביאר הבית הלוי דפרעה חלם ב' פעמים, אחד בתחילת הלילה ואחד בסוף הלילה במשמרת השלישית, "ועל השנות החלום אל פרעה פעמיים" בשני מועדים, הוא סימן "כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר האלקים לעשותו", שמכך שחלם פעמיים פעם אחת במשמרת הראשונה ופעם שניה בשלישית זה מראה שהחלום אמת, וממהר האלקים לעשותו.

חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בנבוא אחיכם הקטן (מ"ב. ט"ו)

המהר"ל דיסקין הקשה מדוע הוצרכו להביא את בנימין, והרי יכלו להציג לפני יוסף סתם אחד מן השוק ולומר לו שהוא בנימין, וביאר שלכך לקח את שמעון, בכדי שיוכל לשאלו אם מכירו והוא לא יכירו, וכך יבין שהוא אינו בנימין.

הן כסף אשר מצאנו וגו' ואיך נגנב מבית אדניך כסף

או זהב (מ"ד. ח')

פירש רש"י זה אחד מעשרה ק"ו האמורים בתורה ע"כ. במדרש יהונתן (פרשת ויגש מאמר נ"ז) ביאר הק"ו דהנה המהרש"א כתב דלמ"ד גזל עכו"ם אסור שפיר צריך קרא לפטור מלהשיב אבידת עכו"ם, אבל למ"ד גזל עכו"ם מותר למה לי קרא לפטור אבידת עכו"ם מהשבה, ועל כרחך דלהך מ"ד איצטריך קרא לאסור להחזיר אבידת עכו"ם, ונמצא דלמ"ד גזל עכו"ם מותר היה להם איסור להחזיר את הכסף המושב בשקים, ומהא דהחזירו לו את הכסף בהכרח דס"ל דגזל עכו"ם אסור, ואין איסור להחזיר אבידת עכו"ם [אלא דאין חיוב].

ומעתה זה מה שאמרו לו, דמזה שהחזרנו את הכסף שנמצא באמתחתינו, בהכרח דגזל עכו"ם אסור, [ולכן אין איסור להחזיר אבידת עכו"ם], וכיון שכן איך נגנב את הגביע הרי גזל עכו"ם אסור, [ומה שלומדים מכאן לק"ו, היינו דהמקור דאסור להחזיר אבידת עכו"ם [למ"ד גזל עכו"ם מותר], הוא משום דאלי"כ למה לי קרא לפטור מהשבה תיפוט"ל מק"ו מגזל עכו"ם דמות].

ויהי מקץ שנתים ימים וגו' (מ"א. א')

איתא במדרש רבה [הובא ברש"י לעיל (מ. כ"ג)] "אשרי הגבר אשר שם בה' מבטחו זה יוסף, ולא פנה אל רהבים שע"י שאמר לשר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי ניתוסף לו ב' שנים" ע"כ.

וצ"ב שמתחילה כתוב "שם בה' מבטחו זה יוסף", ואח"כ כתוב שעשה השתדלות ואמר לשר המשקים כי אם זכרתי והזכרתי, וביאר הבית הלוי דחובת ההשתדלות הדרושה מן האדם תלויה בגודל בטחונו, וככל שבטחונו גדול יותר כך חובת ההשתדלות פחותה יותר, ולכן מזה שיוסף עשה השתדלות כזו מועטת [דהשתדל רק בדיבור], ואע"פ כן נענש, [וכן מזה שהבין שכל מה ששר המשקים ירד לבית האסורים הוא רק בכדי להצילו], רואים מזה את גודל מדריגתו בבטחון, שהיה שם בה' מבטחו, ולכך נענש גם על השתדלות כזו מועטת.

ויהי מקץ שנתים ימים (ש)

במדרש רבה כתוב "קץ שם לחושך, קץ שם ליוסף כמה יהיה בבית האסורים, כיון שהגיע הקץ ופרעה חולם" ע"כ. וביאר הבית הלוי שאדם שהרויח ממון ע"י יגיעה, נראה לו שכל הרויח בא ע"י יגיעתו, ובאמת אין זה כן, אלא שמשמים נגזר עליו שירוויח ממון, ועל כן יגע והצליח והרויח, וזה כונת המדרש שאין זה שפרעה חלם ולכן יוסף יצא מבית האסורים, אלא שיוסף היה צריך לצאת מבית האסורים ולכן "ופרעה חולם". [וכעין זה הובא בפרשת תולדות (כ"ה. כ"א), דאיתא ביבמות (דף סד.) דהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים ולכן היו אמותינו עקרות. והיינו דכיון שהקב"ה מתאוה לתפילת הצדיקים מביא עליהם צרה, וכאשר מתפללים ממילא כבר אין צורך בצרה].

ויריצהו מן הבור (מ"א. י"ד)

ידוע שמרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל היה שוקל ומדקדק בכל מעשיו, בכל פסיעה ובכל דיבור שהוציא מפיו [וכנהוג בקלם], ובהלויתו הספידו הגר"ח ברמן שליט"א ואמר שפעם הגר"ד אמר מדוע היו צריכים להריץ את יוסף מן הבור, והרי טבע האדם שמוציאים אותו מבית הסוהר הוא רץ מעצמו, אלא ודאי שיוסף היה שקול, וכיון שלא ראה צורך לרוץ לא רץ, ולכן היו צריכים להריצו שיצא מבית האסורים, ונאים הדברים למי שאמרן.

דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר (מ"א. י"ט)

צ"ב דכשפרעה חלם כתוב רק רעות מראה ודקות בשר, וכשמספר את חלמו אומר דלות ורעות תואר מאד ורקות בשר, וביאר הגר"י [וכע"י? הובא בבית הלוי] דפרעה אמר ליוסף "שמעתי עליך לאמור תשמע חלום לפתור אותי", והיינו דזהו חלום ככל החלומות ורוצה לשמוע פתרונו, ויוסף אמר לו "בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה", והיינו שחלום זה אינו ככל חלום, אלא הוא כעין נבואה, [ודייק כן ממה שתירגם אונקלוס על הפסוק איש אשר רוח אלקים בו, "גבר די רוח נבואה מן קדם ה' ביה"י], ולכן שינה פרעה חלמו ולא אמר שראה פרות רעות, לבדוק האם נכונים דבריו שזהו כעין נבואה, דאם זה כעין נבואה אפשר לפתור את החלום גם אם לא ידע

משא זיכרון מרבינו ראש הישיבה שליט"א

בסיום ש"ס בבלי שנלמד ע"י בוגרי ישיבת ארחות תורה במודיעין עילית

לע"נ הטהורה של רשכבה"ג רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצוק"ל

מוצאי הארצייט השישי - נר א' דחנוכה תשפ"ד

הגמרא אומרת אל תבכו למת, אלא בכו ל"הולך". ויש מחלוקת בגמרא אם הכונה לאחד שהולך בלי "בנים" או שהולך בלא "תלמידים", א"כ אדם שמשאיר בנים ותלמידים, הוא עדיין "חי".

מרן ראש הישיבה זצוק"ל זכה להשאיר גם בנים וגם תלמידים, וההשפעה שלו בכל המקומות, איפה שיש תלמידים של הישיבות של "ארחות תורה", של כל הישיבות שהקים, ממש "תלמידים", זה נקרא שהוא עדיין חי, אל תבכו למת, "עדיין חי".

ועצם הלימוד שלמדו ש"ס לעילוי נשמתו, זה "מעט מן המעט" שאפשר להכיר טובה לראש ישיבה, על כל מה שהוא עשה, וטרח בשבילנו.

כתוב שאבידת אביו ואבידת רבו, אבידת רבו קודמת שמביאו לחיי העולם הבא, וכאן הוא הביא אותנו "כפשוטו לחיי העולם הבא". אף אחד לא יכול לדעת, אם לא הוא.. מסתמא היינו לומדים, אבל עולם הבא זה בלי גבול! מביאו לחיי עולם הבא, זה גם "דרגה", "להוסיף מעלה" בחיי העולם הבא, על זה ג"כ יש חיוב של הכרת הטוב, וזה קודם לאביו.

יש שאלה [דבר אחד בנוגע לחנוכה], יש דין פרסומי ניסא ברשות הרבים, ואחרי שתכלה רגל מן השוק, הפירסומי ניסא זה לבני הבית, כבר אין פירסומי ניסא לרשות הרבים. עכשיו אחד שמדליק בפתח החצר, האם זה נקרא פירסומי ניסא רק לרשות הרבים, או גם לבני הבית שנכנסים ויוצאים, יש נידון בזה.

והשאלה למעשה במי שמדליק אחרי חצי שעה, בלי הקולא שאומרים שבזמננו תכלה רגל מן השוק זה יותר מאוחר, רק כמו שכתוב בגמרא, כפי שיש פוסקים שלוקחים את הגמרא כפשוטו, איפה הוא ידליק? האם ידליק בפתח, או בבית.

ומפורש אינני יודע אם כתוב, רק יש אולי קצת ראייה, ידוע שיש כאלה שסוברים [בשם החזון איש והבריסקער רב] שבמוצאי שבת אין דין של תכלה רגל מן השוק, וכפי שרוב הציבור מדליק "אחרי חצי שעה", ואחרי חצי שעה לפי הגמרא הרי זה כבר כלתה רגל מן השוק. ולכאורה לא שמענו שלא ידליקו בפתח החצר במוצאי שבת, ואם נאמר שאחרי שתכלה רגל מן השוק, זה רק היכר "לבני הבית", א"כ היה צריך להיות שבמוצאי שבת ידליקו בתוך הבית, ולא מוזכר כזה דין.

אבל מאידך גיסא עדין קשה, כי אמנם הוכחנו שאפשר להדליק בפתח החצר, אבל עדיין צ"ע, הרי הדין הוא שגר חנוכה שהדליקה למעלה מעשרים אמה לא יצא, האם במוצאי שבת נאמר שאפשר להדליק למעלה מעשרים אמה? למה לא? הרי המצוה כעת רק לבני הבית, א"כ הקושיא בכל מקרה תישאר, למה להדליק בפתח, והוכחנו שיוצאים מזה גם את הפירסומי ניסא של בני הבית, אבל למה שלא יוכל להדליק בפנים, למעלה מכ', וצ"ע.

אומרים בסיום אנו עמלים, אנו רצים, אנו משכימים, משכימים, עמלים, ורצים, הצד השווה שבהם, שהם שלשה דברים של "נגד הטבע" של האדם, דברים של חיזוק, אדם שמשכים זה נגד הטבע שלו, אדם אוהב לשכב עד שהוא מתעורר, ולהשכים זה השכמה וישכם אברהם בבוקר.

וכן "לרוץ", כתוב בגמרא בבבא קמא, מי שרץ נקרא "מזיק"?! [חוץ מערב שבת], כי הטבע של בן אדם הוא ללכת.

וכן "עמל", אמנם אדם לעמל יולד, אבל הנטייה של האדם היא להיפך מעמל.

וכשאנחנו אומרים "רצים, עמלים" ומשכימים, רוצים להגיד פה שזה הזכות שלנו, כל פעם שמסיימים אומרים את התפילה הזאת של ר' נחוניא בן הקנה, כי צריכים לזכור ש"קנין התורה" בא בהשכמה, בריצה, ובעמל, בדברים האלה צריכים להתחזק.

ולהשכים זה לא בדוקא לקום מוקדם בבוקר, יש השכמה גם "בסדר", בכל דבר שאתה עושה תהיה "מהמשכימים", לא מהמאחרים, אדם צריך להיות בטבע שלו "מתגבר", ומשכים. ורצים, היינו לעשות דברים "בזריזות" תזדרז במה שאתה עושה, לרוץ זה זריזות. ועמל, אדם צריך "להתייגע", ומה שלומדים, בכל מה שלומדים, יש יגיעה, ולא כמו שישנם שחושבים שאם לומדים "הספק", אין בזה יגיעה ג"כ, יש יגיעה! עוברים מסוגיא לסוגיא, וכל דבר להבין, תמיד יש יגיעת התורה.

זה מה שאנחנו אומרים, שזה "המפתח" לקניני התורה, זה מה שצריך להתחזק, בימי החנוכה זה זמן של חיזוק, כמו שהראש ישיבה זצוק"ל תמיד הי' מזכיר את דברי הב"ח ש"התירשלו בעבודה", כנגד זה צריכים להתחזק, לא רק להגיד, אלא "לקיים את מה שאומרים" משכימים, רצים, עמלים.

הקב"ה יעזור שנוכה הלאה להמשיך ללכת בדרכו של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, בתורה, בתפילה, ובכל מה שהוא חניך אותנו, כל מה שהוא העמיד, יראת שמים, בין אדם לחבירו.

וב"ה כבר רואים את הדור "השני", גדיים נעשו תישיים.. כולם בעז"ה ירוו נחת מיוצאי חלציהם ונזכה לשבת ללמוד ולעלות בתורה ויראת שמים.